

BEFOGATÁS ÉS ÓVADÉK EGY ELFELEDETT BÜNTETŐKÓDEX- JAVASLATBAN

Detention and bail in a forgotten proposed bill of Criminal Code

Magyarországon a büntetőjogi kodifikáció első valódi terméke az 1795. évi büntetőkódex-tervezet volt. Ezzel egy időben kezdődött meg Erdélyben is az első büntetőkódex megalkotása. Ez volt az 1811. évi erdélyi büntetőkódex-javaslat, amely Magyarországon vagy egyébként magyar nyelven még nem jelent meg. E két jogalkotási anyag gyökerei részben közösek, az erdélyi javaslat több szállal kapcsolódik a magyar jogi hagyományhoz, megvannak persze a sajátos erdélyi jogi jellegzetességei is. Mindkét munkára igaz továbbá, hogy bennük a régi, feudális jog és a felvilágosodás elemei, hatásai egymás mellett jelennek meg. Az erdélyi javaslat 210. évfordulóján ezért érdekes lehet megvizsgálni annak egyes intézményeit. Jelen tanulmányban a javaslat befogatásra és óvadéokra vonatkozó szabályait kívánom bemutatni. Ezek vizsgálata alapján pedig megállapíthatjuk, hogy számos jogintézmény, eljárási forma és részletszabály lényegi elemei és mögöttes elvei szinte változatlanul visszaköszönnek mai jogi megoldásainkban is.

Kulcsszavak: Erdély, 1811, büntetőkódex, befogatus, óvadék

The first act of comprehensive codification of both criminal law and criminal procedure in Hungary was the draft bill of Criminal Code in 1795. In the same time, the drafting of the first Criminal Code started also in Transylvania. This was the Transylvanian bill of Criminal Code of 1811 that has not been published in Hungary or otherwise elsewhere in Hungarian so far. These two bills have partly common roots, the Transylvanian bill of Criminal Code is linked to the Hungarian legal traditions in several ways, while it also has its Transylvanian legal characteristics. Furthermore, it is also true for both bills that the elements and influence of the old, feudal law and the Enlightenment appear side by side. On the 210th anniversary of the Transylvanian proposed bill, it may be interesting to examine some of its provisions. In the present essay I analyse the proposed bill's provisions concerning detention and bail. After analysing all these provisions we can state that the fundamental elements and principles of many legal institutions, forms of procedure and detailed rules are almost invariably reflected in our legal solutions today.

Keywords: Transylvania, 1811, Criminal Code, detention, bail

Bevezetés

Az évfordulók a jogtudomány és a bűnügyi tudományok művelői számára is jó alkalmat biztosítanak arra, hogy felidézzük és alaposabban megismerjük az elmúlt korok jogszabályait, jogintézményeit, ezzel is tisztelegve hivatásunk gyökerei előtt, bővítve szakmai ismereteinket, műveltségünket. 2021-ben nem csupán a magyar igazságszolgáltatás szélesebb körben is ismert, 1871. évi jelentős törvénycikkeknek százötvenedik évfordulóját ünnepelhetjük, de illendő megemlékezni egy, a magyar jogtörténeti gyökerekkel és jogi kultúrával több szálon összefüggő, hazánkban mégis kevésbé ismert jogalkotási munkaanyagról. E jobb sorsra érdemes, azonban méltatlanul elfeledett – a tágabb jogi kultúrkörünkbe tartozó – mű a kolozsvári országgyűlés által 210 éve, 1811-ben elfogadott erdélyi büntetőkódex-javaslat.

Az erdélyi büntetőkódex-javaslat

Amint az szakmai körökben általánosan ismert, hazánkban II. József halálát követően, az 1790-es évek elején kezdődött meg az első olyan büntetőkódex kimunkálása, amely a szokásjog és a gyakorlat összegyűjtése és legfeljebb néminemű továbbgondolása helyett már valódi kodifikációs terméknek volt tekinthető, és amely a büntető anyagi és eljárásjog többé-kevésbé átfogó és kizárólagos szabályozására irányult.¹ E kodifikációs munka eredménye lett az 1795. évi büntetőkódex-tervezet, amelyben ugyan már tettenérhetőek voltak a felvilágosodás büntetőjogának egyes vívmányai, mégsem szakadt el teljesen a szokásjogi hagyománytól. Ahogy Korsós né Delacasse Krisztina megfogalmazta: e tervezet nem teljesítette maradéktalanul „*a modern törvénykönyvekkel szemben támasztott ama elvárásokat, hogy jussanak el az absztrakció magas fokára, bírjanak konzekvens fogalomkészlettel, és tökéletesen érvényesüljenek bennük a korszerű büntetőjogi elvek*”,² inkább egyfajta átmenetet képezett a régi magyar jog és valamiféle új – közkeletű megnevezéssel felvilágosult – magyar büntetőjog között.

Kevésbé ismert azonban az a tény, hogy az 1795. évi magyarországi büntetőkódex-tervezet munkálatainak kezdetével tulajdonképpen egy időben a hazánkhoz történelmileg és jogtörténetileg erős szálakkal kötődő – bár ekkoriban hazánktól önállósult államisággal rendelkező, de ugyancsak a Habsburg uralkodó fennhatósága alá tartozó – Erdélyben is felállította az 1791. évi erdélyi országgyűlés a büntetőjogi kodifikációt előkészítő bizottságot. E bizottság feladata – egyebek mellett – az volt, hogy Erdély és a Partium büntető anyagi és eljárásjogát kodifikálja, kidolgozza az első erdélyi büntetőkódexet.

1 Hajdu L. (1971) p. 25., 31.

2 Korsós né Delacasse K. (2019) p. 111.

A bizottság már 1793-ra elkészítette a kódex tervezetét, azt azonban csak az 1810/11. évi kolozsvári országgyűlés tárgyalta meg, majd a módosított és kiegészített szöveget³ az 1811. július 17-ei ülésnapon fogadta el, a hatálybalépéshez kapcsolódó 42. törvénycikk tervezetével együtt.⁴ Így – szemben a korabeli magyarországi tervezettel – ez a jogalkotási anyag már kódex-javaslatnak nevezhető, mivel országgyűlés általi elfogadására és uralkodói szentesítés végett történő felterjesztésére is sor került.

Hasonlóan az 1795. évi magyarországi tervezethez, az erdélyi javaslatban is a „feudális” büntetőjog elemei keverednek a felvilágosodáséival. Utóbbiak azonban olyan előremutató megoldásokat is tartalmaznak, amelyek a magyarországi tervezetben még nem szerepeltek, például – a processzuális szemlélettel szakítva – az anyagi jogot az eljárásjog előtt, valódi általános részre és – az egyes bűncselekményeket tárgyaló, eljárásjogias elemeket már csak elenyésző mértékben tartalmazó – különös részre osztva tárgyalja. Alapvetően szakít a tortúra intézményével, visszaszorítja a halálbüntetés – különösen a súlyosított halálbüntetések – alkalmazását, továbbá egyes rendelkezéseiben már visszaköszönnek a mai büntetőjogunkban is alapvetőnek tekintett egyes alapelvek (a nullum crimen, a nemo tenetur és az onus probandi elvei). Továbbá az erdélyi javaslat végső változatának kidolgozásánál már mintául szolgálhatott az 1810-ben elfogadott napóleoni büntetőtörvény, a francia Code Pénal.⁵

Az 1810/11. évi kolozsvári országgyűlés berekesztését követően azonban a grémium által elfogadott javaslat uralkodói szentesítés hiányában nem emelkedett törvényerőre. Mivel közvetlenül az országgyűlést követő korszakból nincs nyoma a szentesítés megtagadásáról szóló döntésnek, feltehető, hogy azt a császár ekkor érdemben nem is vizsgálta. Erre utal az is, hogy I. Ferenc végül több mint két évtizeddel később, 1834-ben kelt leiratával üzentte meg az akkor összehívott újabb országgyűlésnek, hogy a büntetőkódex-javaslatot nem fogadja el – mivel a megalkotása óta eltelt hosszabb idő miatt is, az már nem egészen felel meg a kor legújabb kívánalmainak –, és helyette új kódex kidolgozását javasolja.⁶

I. Ferenc kritikája a kódex-javaslat több megoldása tekintetében bizonyosan helytálló volt. A javaslat például továbbra is számolt a földesúri bíráskodással, megtartott egyes

3 A büntetőkódex-javaslat kolozsvári országgyűlés által elfogadott szövege az országgyűlés jegyzőkönyveinek kiadásában jelent meg Kolozsváron, a Református Kollégium gondozásában, 1811-ben: *Sanctio Criminalis quoad poenas delictis aequas prompte irrogandas, pro omnibus tribunalibus Magni Transylvaniae Principatus, Pertiumque eidem adnexarum pro Norma deserviens*. In: *Az Erdélyi Nagy Fejedelemség MDCCCIXdik esztendőről MDCCCXdikre által nyújtott, és Sz. Jakab Havának 9dik napjától fogva, Kolosvár várossában folytatva tartott országos gyűlésének jegyzőkönyve*. p. 1129-1231.

4 Veress E. (2018) p. 306.

5 Veress E. (2018) p. 307.

6 Veress E. (2018) p. 311.

testfenyítő és megszégyenítő büntetéseket, meghatározta az egyes bizonyítékfajták értékét, valamint több tekintetben fenntartotta a nemesek és nem nemesek közötti rendi különbségtételt. Voltak azonban a kolozsvári országgyűlés által elfogadott anyagban olyan előremutató megoldások is, amelyek lényege, vezérelvei a mai eljárásjogunkban is szinte változatlanul megtalálhatók, ezért mai szemmel is érdemes megvizsgálni azokat. Ilyen megoldásokat találunk például a terhelt személyi szabadságának a büntetőeljárás során, a jogerős ítéletet megelőzően történő korlátozása, vagy a befogatás és az óvadék szabályainak tárgykörében.

Az erdélyi büntetőkódex-javaslat és a magyar jog viszonya

Az 1811. évi erdélyi büntetőkódex-javaslat befogatásra és óvadékra vonatkozó rendelkezéseinek vizsgálata előtt indokolt még kitérni arra is, hogy mennyiben kapcsolható össze ez a kodifikációs munka a magyar joggal.

Közös előzmények, a Hármaskönyv jelentősége

A közismert történelmi események következtében a XVI. századtól kezdődően (a királyi) Magyarország és Erdély különféle formációkban, alapvetően külön igazgatás alatt állt. Ugyanakkor a két államalakulat jogrendszerét, jogforrásait és jogintézményeit összehasonlítva megállapítható, hogy – nyilvánvalóan a közös szokásjogi előzményekből is eredően – az erdélyi jog és jogtudomány nem szakadt el teljesen a magyartól. A mohácsi vést követő kor magyarországi és erdélyi jogának közös előzményeit Erdély mindenkor különleges igazgatási státusza ellenére egészen Szent István koráig visszamenően kereshetjük és kimutathatjuk. Az országrészek elszakadását követő időszakban kifejtett hatása miatt azonban leginkább Werbőczy István – jogkönyvnek tekinthető, és a gyakorlatban is ekként hasznosított – munkája, az 1811. évi erdélyi javaslat által is többször hivatkozott 1514. évi Hármaskönyv emelendő ki. A Tripartitum ugyan a Szent Korona többi országához hasonlóan Erdélyben sem lépett hatályba törvényként, de a gyakorlatban a kezdetektől fogva használták kvázi-jogforrásként.⁷ Bár túlnyomó részben a nemesi magánjog szokásjogi szabályait foglalja össze, a Hármaskönyv számos helyen definiál vagy magyaráz nem magánjogi jogintézményeket is, sőt, erőteljesen közjogias és kifejezetten büntetőjogi kérdéseket is taglal – igaz, többnyire valamilyen magánjogi-vagyonjogi összefüggésben. Elmondható továbbá, hogy Werbőczy műve a büntető anyagi jogi kérdéseket is zömében perjogi megfogalmazásban közli.⁸

A Hármaskönyv azonban nem csupán egy az erdélyi jog forrásai között. Dósa Elek például az erdélyi jogot feldolgozó, háromkötetes nagy munkájában az „erdélyhoni”

7 Veress E. (2018) p. 215.

8 Balogh E. (2004) p. 26.

jogtudomány forrásainak (az országos törvények és a szokásjog összességének) egész rendszerét Werbőczy művének jogforrástanára építi fel. A XVI. századig terjedő időszak törvényi és szokásjogi forrásait tulajdonképpen a Tripartitumban leírtakkal egyezően határolja be, magát a Hármaskönyvet pedig a régi magyar királyok végzeményei után, az országos törvények között sorolja fel.⁹ Werbőczy műve ezért mindaddig, amíg kisebb-nagyobb mértékben alkalmazták – tehát lényegében a XIX. század második feléig, így az 1811. évi javaslat megalkotásának idején is –, nyilvánvaló és erős kapcsolatot képezett a magyarországi és az erdélyi jog között.

Az erdélyi jog különös forrásai

A XVII. századtól kezdődően Erdélyben a Hármaskönyv mellett olyan – a büntetőjogot a magánjoggal vegyesen tárgyaló – sajátos erdélyi jogforrások és szokásjogi gyűjtemények jelentek meg, mint Bethlen Gábor perrendtartása, a Specimen Juridiciprocessus (1619), valamint az Approbatae Constitutiones (1653) és a Compilatae Constitutiones (1669) törvénygyűjteményei. Érdekesség azonban, hogy a III. Ferdinánd által Alsó-Ausztria számára kiadott büntető rendtartásból (Ferdinanda, 1656) Kollonics Lipót esztergomi érsek által 1687-ben latinra fordítottatott, Magyarországon törvényként hatályba nem lépett, de a Corpus Juris Hungarici gyűjteményébe felvett és a magyarországi gyakorlatra jelentős hatást kifejtett Praxis Criminalis közvetlen alkalmazását vagy jelentősebb hatását az erdélyi jogban a jogtörténet-tudomány eddig nem mutatta ki.¹⁰

Ennek ellenére a Praxis Criminalis vívmányait is közvetíthette volna a jogalkotás és a gyakorlat irányába az 1768. évi Constitutio Criminalis Theresiana, amely III. Ferdinánd bő egy évszázaddal korábbi rendelkezéseihez mérten már többleteredményt is felmutatott, például visszaszorította a magánosok vádlói fellépését, részletesen kimunkálta a tanúbizonyítás szabályait, és általában az eljárási szabályai is részletesebbek voltak a Praxis rendelkezéseinél.¹¹ Számos egyéb tekintetben azonban a Theresiana már a maga korában sem számított korszerűnek, Finkey Ferenc szerint például a korábbi századokat meghazudtolóan kegyetlen büntetési rendszere már a XVIII. század végén sem lehetett követendő minta.¹² Ennek ellenére szokásjogi forrásként – részben és földrajzilag szórványosan – szintén beépült a hazai joggyakorlatba.¹³ Erdélyben jellemzően a szász területeken alkalmazták,¹⁴ de törvényként az uralkodónó többszöri nekifutásra sem tudta elfogadtatni – ahogy a büntetőjogi szabályokat is tartalmazó

9 Dósa E. (1861) p. 3-4.

10 Veress E. (2018) p. 215., 297-300.

11 Béli G., Kajtár I. (1988) p. 35-39.

12 Finkey F. (1942) p. 10.

13 Béli G. (2000) p. 151.

14 Veress E. (2018) p. 299-300.

„*Codex Theresianus Transsylvanicus*”-nak nevezett, kifejezetten Erdélynek készült 1764. évi tervezetét sem.¹⁵

Az 1811. évi erdélyi javaslat utóhatásai

Az előbbieket fényében tehát kijelenthető, hogy a Hármaskönyvre számos helyen hivatkozó –így az országrészek elszakadása előtti, régebbi magyar joggal is összekapcsolódó – 1811. évi erdélyi büntetőkódex-javaslat a speciális erdélyi jogi gyökerei, és a már említett francia minta hatása mellett erőteljes magyar jogi gyökerekkel is rendelkezik. Ami a javaslat későbbi sorsát illeti, minthogy uralkodói szentesítésére nem került sor, az erdélyi gyakorlatban nem valósulhatott meg, így pedig a (királyi) magyarországi gyakorlatra sem lehetett hatással.

A büntetőkódex-javaslat mellett a büntető kodifikációért felelős bizottság kidolgozta az 1811. évi (erdélyi) XLII. törvénycikk tervezetét is, amely a kódex hatályba lépésével kapcsolatos rendelkezéseket határozta meg. Ennek második bekezdése szerint: *„hogyan pedig eme büntető törvény mindenkinek, akiket érint, minél pontosabban tudomására és értésére jusson, az eljárási rendet illetően az előző törvénycikkben meghatározott időben és módon ez a büntető törvény is lefordítandó magyar nyelvre is, és úgy latin, mint magyar nyelven kinyomtatandó”*. Uralkodói szentesítés hiányában azonban a törvénycikk javaslata sem emelkedett törvényerőre, és a kódex hivatalos magyar nyelvű fordításának itt előírányzott kiadása is elmaradt.

Azt is már csak a kolozsvári Sapientia Erdélyi Magyar Tudományegyetemnek az erdélyi jog történetét feldolgozó, újabb keletű könyvében közreműködött, a büntetőjog kutatásában és feldolgozásában részt vett Nánási László szóbeli elmondásából idézhetem fel, hogy Jakab Elek történész a XIX. század utolsó éveiben állítólag talált arra vonatkozó utalást, hogy az 1820-as években készült egy magyar nyelvű szövegváltozat a kódex-javaslatból, azonban nyomtatásban az sem jelent meg, a magyar nyelvű kéziratot pedig már a XIX. század végén sem sikerült felkutatni. Nem meglepő ezért, hogy a kódex-javaslat a magyar jogtudományi irodalomban gyakorlatilag ismeretlen maradt, de az erdélyi jogtudományra sem tudott jelentős hatást gyakorolni.

Érdeemes lehet azonban eljátszani a gondolattal, vajon milyen pályát futhattak volna be akár Erdélyben, akár Magyarországon a javaslat megoldásai, ha szentesítette volna a javaslatot az uralkodó. A magyar és az erdélyi jog közös gyökerei mellett ugyanis azt is érdemes felidézni, hogy az 1867-es kiegyezést követően Erdély – igaz, az Osztrák-Magyar Monarchia keretein belül – ismét Magyarország részévé vált. Felmerülhetett volna tehát egyrészt annak lehetősége, hogy a magyar gyakorlat és jogalkotás esetleg

15 Veress E. (2018) p. 300-302.

már 1811 és 1868 között figyelembe vette volna, vagy akár részben átvette volna az erdélyi gyakorlatban már működő megoldásokat. Másrészt, a magyarországi és erdélyi országrészek újraegyesítését követő jogalkotás és államszervezet-alakítás során is mintául és intézményi előzményként tekintettek volna a kolozsvári országgyűlés által kimunkált megoldásokra. Az 1871. évi igazságügyi reformok idején már újra Magyarországgal egységet képező erdélyi országgrész érintettsége alapján ez elméletileg még akkor sem zárható ki, ha az újraegyesítés feltétlenül megkívánta volna a korábbi, működő igazságszolgáltatási rendszer(ek) összehangolását és egységbe forrasztó átalakítását. E meg nem valósult közös örökség pedig talán a XX. század államtörténelmi eseményei ellenére is továbbvihető lett volna az utódállamokban, így Magyarországon is.

A befogató és az óvadék helye a kódex-javaslatban

Az 1811. évi erdélyi büntetőkódex-javaslat első része tartalmazza az anyagi jog, második része pedig az eljárásjog szabályait. A tíz címre tagolt eljárásjogi rész szerkezete többé-kevésbé követi a büntetőeljárás menetét. E rendben a bűncselekmények és azok elkövetőinek felderítéséről szóló második cím és a büntetőügyek – helyes értelemben az ítélet – előkészítésének, vagyis lényegében a bíróság eljárásának szabályait leíró negyedik cím között helyezkedik el a közönséges elkövetők befogatójáról (de *incaptivacione publicorum delinquentium*) szóló harmadik cím. Ennek négy cikke sorrendben a befogatójáról rendelkező tisztekről, a befogatójáról, a befogató birtokában lévő dolgokról, valamint az óvadékról és jóállásról értekezik. Eme általános rendelkezések mellett azonban az eljárásjogi rész számos egyéb helyen is érinti a terhelt személyi szabadságának korlátozását.

Itt érdemes megjegyezni, hogy a javaslatnak a személyi szabadság elvonásához kapcsolódó fogalomrendszere kevésbé differenciált, mint az a mai eljárásjogunkban ismert. Az anyagi jogi rész a testi büntetések körében említi az örökös vagy ideiglenes fogság (*captivitas*) büntetését. Ettől különbözik az eljárásjogi részben szereplő, a terhelttel szemben a jogerős ítéletet megelőzően alkalmazható kényszerintézkedés, amelyet a normaszöveg legtöbbször a latin „*incaptivatio*” kifejezéssel jelöl. Ez utóbbi körében helyenként megjelennek egyéb szóalakok is, mint a nemesek letartóztatásának a régi jogból fennmaradt általános tilalma esetében a latin „*detineo*” ige ragozott alakjai, valamint a kényszerintézkedés tényleges végrehajtása körében az őrizet (*detentio*) és a tömlöcztetés (*incarceratio*) kifejezések. Mindezek mellett is kijelenthető azonban, hogy a javaslat sem érdemben, sem a szóalakok tekintetében nem tesz különbséget a mai fogalmaink szerinti őrizet és letartóztatás (illetve egyéb előzetes fogvatartási formák) között. Éppen ennek nyilvánvalóvá tétele és elhatárolása miatt használom inkább a javaslat szövegében legtöbbször előforduló „*incaptivatio*” kifejezés legszorosabb értelmű fordításából adódó befogató jelölést.

Kiemelendő továbbá az is, hogy a kódex-javaslat rendelkezéseinek magyar nyelvre fordítása és értelmezése során a befogatástól néhány helyen megkülönböztethető maga az elfogás mozzanata, amelyet a normaszöveg az „*intercipio*” igealakból képzett kifejezésekkel vagy ugyancsak az „*incaptivatio*” szóalakkal jelöl. Az elfogás és a befogatás megkülönböztetése azonban a szöveggörnyezetből mindig egyértelmű, és a javaslat rendelkezéseinek összessége alapján az is kimondható, hogy az elfogásra mindig a törvényesen történő befogatás érdekében, annak első mozzanataként kerül sor.

A befogatás elrendelése és általános szabályai

Az eljárásjogi rész harmadik címének első cikke tehát a befogatás tárgyában eljáró tisztetről szól, és kimondja, hogy az elfogott vagy elébük állított elkövetők befogatásáról rendszeren – az általános szabályok szerinti eljárásban – a kormányzati tiszték rendelkeznek, méghozzá a megalapozott feljelentés vagy az ügyész megkeresése alapján, azonnal. Ezt követően a végrehajtást és az ügyet a vádemelés céljából az ügyészeknek adják át. A javaslat által továbbra is fenntartott úriszékre tartozó ügyekben azonban – amelyek részletes szabályait az első cím tartalmazza – a befogatás elrendelése és végrehajtása is a földesurakra, illetve azok tisztjeire tartozik.

A befogatás általános szabályainak nagy részét a harmadik cím második cikkében találjuk. E szabályok élén általánosságban rögzíti a javaslat – a Hármaskönyv és az „*Approbatae Constitutiones*” rendelkezéseit is felhívva –, hogy nemest, hacsak az idézésre történő megjelenést el nem mulasztotta vagy törvényesen el nem ítélték, letartóztatni nem lehet. Kivéteklént megfogalmazza azonban azt is – ugyancsak felhívva a Hármaskönyv rendelkezéseit –, hogy egyes bűnvádas tettek, nevezetesen eltökélt emberölés, falvak felégetése, lopás, rablás, rablógyilkosság vagy erőszakos paráznaság miatt, amelyek a nemesség méltóságának és címének elvesztésével járnak, tettenérés esetén akár földművesek által is elfoghatók az elkövetők. Ugyancsak az általános szabály alóli kivételként mondja ki a normaszöveg, hogy elfoghatók és letartóztathatók az ismert lakóhely nélküli nemesek, ha szökéssel gyanúsítják őket, továbbá – ahogy a letartóztatás tilalmának előbbi általános szabálya már utalt rá – az ismert lakóhellyel rendelkező nemesek is akkor, ha idézésre nem jelentek meg a bíró előtt, és ezért távollétükben (nem az ügy érdekében döntő, hanem csak elfogásukra irányuló) ítéletet hoztak velük szemben.

A nem nemesek esetében befogatás a szökés megelőzése érdekében akkor rendelhető el, ha a terhükre róható bűncselekmény halálos vagy ahhoz közeli – tehát az anyagi jogi szabályok alapján hosszabb tartamú fogság – büntetéssel fenyegetett, és a terhellet legalább felerészbeni bizonyítás vagy a legközelebbi gyanújelek terhelik. Távolabbi gyanújelek alapján is befogathatók azonban, és legfeljebb óvadék ellenében bocsáthatók

szabadon a vagyontalan földművesek, míg az elegendő vagyonnal bíró polgárok és szabadosok csak akkor, ha a szökés szándékának nyilvánvaló gyanújelét adták.

Enyhébb megítélésű bűncselekmény miatt főszabályként az ismert lakóhellyel és vagyonnal rendelkező polgárok és szabadosok sem tartóztathatók le. A vagyontalan földműveseket azonban – mivel a normaszöveg vélelmezi, hogy ők a szökésre nézve mindenkor gyanúsak – el kell fogni, és ha a későbbi idézésekre történő megjelenésnek kellő garanciáját adják, el kell engedni őket, ennek hiányában viszont az eljárás befejezéséig be kell fogatni őket enyhébb letartóztatásban (hogy ez pontosan milyen enyhítést takar, azt a javaslat szövege nem fejt ki). Letartóztathatók továbbá a nem nemesek – tehát a földművesek mellett a polgárok és szabadosok is – az enyhébb bűncselekmény gyanúja esetén is, akár hivatalból, akár a sértett kérelmére, ha a bűncselekmény helyszínéről ténylegesen elmenekültek. További kiegészítő szabály, hogy az ilyen menekülő elkövetőket magános is (tehát lényegében bárki) elfoghatja, egyedül vagy segítőtket összekiabálva (tolvajkiáltás útján), azonban az elfogott személyt az illetékes helyi tiszteknek haladéktalanul át kell adni.

A befogadás módját illetően a javaslat megköveteli, hogy arra az élet veszélyeztetése, továbbá verések és sebütések nélkül kerüljön sor, ha azonban az elkövető erőszakkal ellenáll a befogatásnak, úgy vele szemben az ellenállásával arányos erőszak alkalmazható. Ha pedig az elfogásra nem a helyi tisztek, hanem magánosok által került sor, az elkövetőt a legközelebbi helyi tiszthez kell vinni, majd e tisztek az elfogottakat az illetékes felettes hatóságukhoz viszik, és e hatóság dönt a befogadás és tömlöcötetés tényleges módjáról. A javaslat értelmében ennek során az elkövetett bűncselekmények számát és egyéb körülményeit kell figyelembe venni, de a végrehajtás általános korlátja az, hogy a jogerős marasztaló ítélet előtti fogvatartás sohasem terjeszkedhet tovább, mint ami a terhelt szökésének megakadályozása érdekében szükséges.

A befogadás szabályaitól kissé kitekintve itt deklarálja a jogalkotó a régi jogban bevett menedékjog el nem ismerését, minthogy a menedékjog az igazság nyilvánvaló akadálya. Eszerint, ha a bűncselekmény helyszínéről elszökött elkövető az egyházba, plébániára, iskolába, más vallási helyre, templomba vagy pallosjognak nem örvendő egyéb helyre menekül, a bármilyen rangú és állapotú egyházi személyek vagy a templomok és iskolák prépostjai kötelesek őt nyomban átadni a helyi tiszteknek, a bírónak, az esküdteknek vagy az elkövetőt üldöző más személyeknek. Ha pedig előbbieket megtagadná a szökevény kiadását, ezért büntetéssel felelnek, az üldözők és a hatóságok pedig az előbb megjelölt valamennyi helyre – ezek akarata ellenére is, mérséklettel és botrány okozása nélkül – bemehetnek, és ott az elkövetőt a törvényhatóságnak történő azonnali átadás végett elfoghatják.

Látszólag az egyházi menedékhez hasonló, valójában azonban az úriszéki eljárás földesúri előjogával kapcsolatos intézményt ír le e cikk 4. §-a. Eszerint ha az emberölés, rablógyilkosság, kifosztás vagy gyújtogatás elkövetője vagy a tömlőcből megszökött terhelt a saját urának nemesi udvarába menekült, az őt nyomon üldöző helyi tiszt, bíró, esküdt vagy más személy a nemesi udvarba ugyan beléphet, és a gonosztevőt elfoghatja, de mindig az udvar urának, tisztjeinek vagy háznépének sérelme és háborgatása nélkül. Amennyiben pedig a földesúr vagy annak távollétében a jelenlévő tisztje úgy nyilatkozik, hogy a gonosztevőt saját úriszékén a földesúr fogja ítéltetni, akkor az üldözők kötelesek őt átadni a földesúrnak vagy tisztjének, és távozni az udvarból a helyi tisztnek törtéző azonnali jelentéstétel mellett. Ha azonban a menekülő gonosztevő nem csupán urának udvarába, hanem a nemes házába vagy más épületébe venné be magát, akkor a nemesi házak sérthetlensége miatt és nagyobb hatalmaskodás terhe mellett az üldözők oda erőszakkal be nem mehetnek, és az épületet le nem rombolhatják. Ilyen esetben a földesúr (vagy jelenlévő tisztje) köteles vagy önként kiadni üldözőinek a gonosztevőt, vagy nyilatkozni arról, hogy az úriszék fog eljárni vele szemben. Ha a földesúr (vagy tisztje) ezek egyikének sem tesz eleget, úgy az adott ügyben elveszíti az úriszék eljárásának jogát, és a gonosztevő szökéséből eredő minden teher a földesúrra száll az „*Approbatae Constitutiones*” rendelkezéseinek megfelelően.

Nem csupán az előzetes fogvatartás szempontjából garanciális, hanem a később kiszabandó büntetésre is hatással bíró további rendelkezés, hogy a befogatás kezdetekor az elkövetőt orvosi vagy sebészi vizsgálatnak kell alávetni, amelyről írásos feljegyzés is készül. Ezt pedig a büntetőeljárás irataihoz csatolják azért, hogy a bíró a kiszabandó esetleges testi büntetést a terhelt fizikai állapotához igazíthassa.

Végül, a személykörözés előképe jelenik meg abban a rendelkezésben, miszerint ha a befogatás alá eső elkövető mégis megszökne, ezt a helyi tiszt vagy – úriszéki eljárás esetén – a földesúr jelenteni köteles a tiszt karnak. Emez pedig egyfelől maga is nyomban megteszi a szükséges intézkedéseket a szökött elkövető üldözésére és újbóli elfogására, másfelől – a szökevény személyleírását is megadva – értesíti a szomszédos törvényhatóságokat és a Királyi Kormányzóságot a szökés tényének a személyleírással együtt törtéző kihirdetése, és a szökevény felkutatása céljából.

A befogatottnál lévő javak és az óvadék

Továbbra is a befogatás általános szabályainál maradva, a harmadik cím harmadik cikke alapján az ismert lakóhellyel rendelkező fogvatartottat csak személyében és – ha azokat nála találták – a lopott dolgokkal együtt kell őrizni, az ismeretlen idegeneket és csavargókat azonban minden dologgal együtt, amit az elfogáskor maguknál tartottak.

A terhelttel együtt őrzött dolgokról a helyi tisztviselő hiteles jegyzéket készít, majd azok közül a terhelt által bizonyosan jogtalanul szerzeteket kiadja azok gazdájának, ha az a hatóságnál jelentkezik és igazolni tudja saját jogosultságát. Azokat a javakat, amelyekért az előbbi módon senki nem jelentkezik, a büntetés végrehajtásának kezdetétől számított egy évig őrzik, a romlandó vagy nem értékálló dolgot pedig rögtön elárverezik, és annak helyébe a vételár lép. Az egyévi őrzés során a Királyi Kormányzóság a lopott dolgot vagy annak vételárát az egész Fejedelemségben közzéteszi, és ha annak jogos tulajdonosa ebben az időben sem jelentkezik, úgy a terheltet elítélő törvényhatóság pénztárába kell beszolgáltatni az így gazdátlanul váló dolgot vagy összeget.

A fenti főszabályt még azzal egészíti ki a normaszöveg, hogy amennyiben a sértett kárpótlást vagy huzamos szenvedésének költségeit is érvényesíteni kívánja a terhelttel szemben, és a terhelt kellő biztosítékot vagy zálogot adni nem tud, úgy a háztartásában bírt ingó dolgait is össze kell írni, és a sértetti igény biztosítására azokat is őrzésbe kell venni.

A negyedik cikk 1. §-a általánosságban kijelenti, hogy óvadék vagy jótállás ellenében azok az elkövetők bocsáthatók szabadon, akiknek kevésbé indokolt fogságból védekezniük. A 2. § aztán megjelöli – igaz, nem taxatív módon – az óvadék legfontosabb feltételeit, amelyek a terhelt korábbi békés életvitele, a javainak elidegenítésétől, a fegyverviselésétől és az eljárás hátráltatásától tartózkodás, valamint az idézésre történő megjelenési kötelezettségének teljesítése. Ha a terhelt valamelyik feltételt megszegi, ismét el kell fogni és őrizet alá kell venni.

A javaslat szerint az óvadék tárgyában az ügy bírója a körülmények gondos mérlegelése és a vádló ügyész meghallgatása után dönt, azonban a – pontosabban meg nem jelölt – súlyosabb bűncselekmények tetten ért elkövetői soha nem bocsáthatók szabadon óvadék ellenében, akkor sem, ha birtokos nemesek volnának.

További különös szabály, hogy az alsóbb fokon felmentett vagy félévi fogságnál enyhébb büntetésre marasztalt terhelt, ha ismert lakóhellyel rendelkezik, az ügyének jogerős elbírálásáig óvadék ellenében szabadon bocsátható annak érdekében, hogy fogva tartása miatt a háztartása további sérelmet ne szenvedjen.

A befogadás szabályai a bírósági eljárásban

A befogadás általános szabályairól szóló harmadik cím mellett a terhelt személyi szabadságának korlátozására vonatkozó több szabály található a büntetőügyek – tulajdonképpen az ítélet – előkészítéséről szóló, a terheltek vizsgálatától (kihallgatásától) a vádemelésen át egészen az ítélelhozatalig terjedő negyedik címben.

A negyedik cím első cikke a terhelt vizsgálatának végeztével az ügyészi keresetindítás (vagyis a vádemelés) körében említi, hogy amennyiben az ügyben másik bíróság (és ügyész) illetékes, úgy az ügyész az iratokat, a bűnjeleket és a fogságban lévő terheltet átadja az illetékes törvényhatóságnak. Ha azonban magasabb bírói fórum hatásköre merül fel, úgy az ügyész az iratokat a főügyigazgatónak küldi meg, a terheltet pedig – további intézkedésig – az elfogás helyének tömlőcében kell tartani.

A per megindításáról szóló második cikk értelmében a fogva tartott terheltet – a szabadlábon lévőkre érvényes tizenötöddel (vagyis két héttel) szemben – a nyolcadra (vagyis egy héttel előre) kell perbe hívni, mivel ők eleve a bíróság székhelyén tartózkodnak. Ez tulajdonképpen a ma is ismert tárgyalási időköz intézményének felel meg. A harmadik cikk ezt azzal egészíti ki, hogy a fogva lévő terhelt perbehívásának a befogatásától számított egy hónapon belül kell megtörténnie. Továbbá amennyiben a szabadlábon lévő terhelt a perbehívást követően a perfelvételt kitűzött idejére, majd az azt követő nyolc napon belül sem jelenik meg az ügyvédi széken, a bíró vele mint csökönyössel szemben (ügynevezett makacssági) ítéletet hozhat. A makacssági ítélet nem az ügy érdemében hozott döntés, hanem annak következtében az addig szabadlábon lévő terhelt elfogható és fogságba veendő lesz akkor is, ha nemes állású – erre utalt már a harmadik címben is a nemes letartóztatásának tilalma alóli egyik kivétel.

A negyedik cím ötödik cikke szerint a terhelt – a mai fogalmaink szerinti kizárási indítványhoz hasonlítható – kifogással élhet a bíróság vagy a vádló, illetve maga az eljárás ellen. Ennek határideje utaló szabály folytán a kódex szabályozási körén kívül eső törvénykezési rendszabás, a polgári ügyekre kiadott, de eltérő szabályozás hiányában vagy kifejezett törvényi utalás alapján bűnügyekben is alkalmazott, a kódex-javaslat által is több helyen hivatkozott „*Ordo iudiciarius*”¹⁶ szabályaihoz igazodik. Míg a szabadlábon lévő terhelt kifogásaira az ügynevezett rövid perek, addig a fogva lévő vagy óvadék ellenében szabadult terheltek az ügynevezett legrövidebb folyású perek határidői vonatkoznak.

Végül, a hatodik cikk szerint a perfelvételt, az iratok közlését és az esetleges kifogások elbírálását követően, a bíróság színe előtti bizonyítást megelőzően kerül sor a terhelt érdemi feleletére a bíróságon, amelyben a vádat elismeri, tagadja, vagy attól eltérő tartalmú érdemi nyilatkozatot tesz. Erre, és a védekezés eszközeinek összegyűjtésére, valamint a felkészülésre a javaslat (a tárgyalási időköznel látott logika alapján) a szabadlábon lévő terhelteknek hatvan, a fogságban lévőknek harminc napot enged.

16 A törvénykezési rendszabást Erdély és a Partium tekintetében teljes szövegében kiadta a bécsi császári-királyi udvar 1786-ban: *Ordo Iudiciarius pro omnibus Tribunalibus, et Foris Iudiciariis M. Transilvâniae Principatus Partiumque eidem adnexarum praescriptus*. p. 1-208.

Befogatás az úriszéki és a statáriális eljárásban

Az eljárásjogi rész büntető igazságszolgáltatásról szóló első címe bíróságokat és azok ügyköreit taglaló első cikkének 3–4. §-ai a hatásköri szabályok körében fenntartják a földesúri törvényszékek működésének lehetőségét, de itt írják le azoknak egyes különös eljárási szabályait is, amelyek a befogatást is érintik.

E hatásköri szabályok alapján a földesúr dönthet arról, hogy az egyébként joghatóságába tartozó valamely ügyben az úriszék járjon-e el, vagy átengedi azt a rendes bíróságnak. Az úriszéki eljárás esetén pedig a földesúr joga kiterjed arra is, hogy az elfogott elkövetőt őrizetben tartsa, vagy óvadék ellenében engedje el. Ha azonban a földesúr a súlyosabb bűncselekménnyel megvádolt elkövetőt – óvadék mellett vagy anélkül – szabadon engedi, annak szökése esetén ötszáz forint büntetés alá esik, és az elszökött gonosztevő által okozott minden kárért is felelős lesz. Ha pedig a szabadon bocsátás egyenesen a törvényi rendelkezések ellenére történt, úgy a gonosztevőt a rendes törvényhatóságnak történő átadás végett még a földesúri óvadék ellenére is bárki elfoghatja. Az úriszék a földesúr által jogellenesen elengedett elkövető adott ügyében már nem járhat el, a földesúr maga pedig ügyészi kereset alá esik.

Kimondja a normaszöveg azt is, hogy ha a befogatásban a földesurat a rendes törvényhatóság megelőzte, a földesúr a befogatás kezdetétől számított tizenötödön (tehát két héten) belül bejelentheti, hogy saját jobbágyával szemben az úriszéken kíván eljárni, és ekkor a törvényhatóság a jobbágyot óvadék ellenében köteles átadni. Ha ezt követően a földesúr mégsem járna el jobbágyával szemben, úgy az eljárás joga visszaszáll a rendes bíróságra.

Ha valamely ügyben jobbágyaik érintettsége miatt több földesúr joghatósága merülne fel, úgy földesúri befogatásnak és óvadéknak nincs helye, az elfogott elkövetőket az illetékes törvényhatóság tömlöcébe kell átadni. Ha azonban a földesurak az elfogás napjától számított tizenötödön (két héten) belül nyilatkoznak arról, hogy valamennyiük helyett az egyikük kíván eljárni saját úriszékén a jobbágyokkal szemben, úgy őket óvadék ellenében át kell adni a megnevezett földesúrnak.

Végül, az úriszék nem jogerős marasztaló ítélete esetén a földesúr által fogva tartott elkövetőt az ügy végleges elbírálásáig, további fogvatartás végett – minthogy másodfokon már rendes bíróság jár el – az illetékes törvényhatóság közönséges tömlöcébe kell átadni, a nem jogerős felmentés esetén pedig óvadék ellenében szabadon kell bocsátani.

Míg az úriszéki eljárás különös szabályai a bíróságok hatáskörét rögzítő általános szabályok között találhatóak, addig a javaslat eljárásjogi részének utolsó, tizedik címe valódi külön eljárásként szabályozza a haramiákkal, közúti fosztogatókkal, gyújtogatókkal,

valamint a zavargók és zendülők hangadóival tettenérés vagy folyamatos üldözés során történő elfogás esetén alkalmazható statáriális eljárást.

A normaszöveg kifejezetten kiemeli, hogy e külön eljárásban az elfogott elkövetőket mindig őrizetben kell tartani, függetlenül attól, hogy őket napközben ténylegesen őrizni szükséges-e; a bűntársakat pedig egymástól el kell különíteni. Ha pedig a statáriális eljárás folyamán derül ki, hogy annak törvényi feltételei nem állnak fenn, úgy az elkövetők a rendes törvényhatóságnak történő átadás mellett továbbra is fogva maradnak. Sőt, ilyen esetben a rendes bíróság döntéséig a statáriális eljárásban esetleg már felmentett terhelt is csak akkor bocsátható szabadon, ha őt korábban nyilvánvalóan az elkövető személyében való tévedés miatt vonták eljárás alá.

A befogatás egyéb szabályai

A kódex-javaslat előbb ismertetett, a befogatásra vonatkozóan többé-kevésbé összefüggő módon leírt rendelkezéscsoportjai mellett további néhány megjegyzés emelendő ki a terhelt személyi szabadságának a jogerős elítélés előtt történő korlátozásával kapcsolatosan.

A büntető igazságszolgáltatásról szóló első cím negyedik cikke – lényegében a bíróságtól független ügyészség gondolatát felvetve – elrendeli, hogy az alsóbb bírói székek előtt addig működött közzvádlók helyett az ítélező székek és tisztviselők előtt minden más kötelezettségtől mentes, csakis a büntetőügyekben eljáró, megfelelően fizetett és a főügyigazgató felé fegyelmi felelősséggel tartozó ügyészeket kell állítani. Az ügyész legfontosabb feladata a saját neve alatt, hivatalból történő vádemelés, de feladatköre végigkíséri az eljárást és érinti a befogatást is. Az ügyész a hivatali előljáró, a tiszti kar vagy a helyi tisztviselő megkeresésére a súlyosabb körülmények által terhelt bűnösöket befogattatja és őrizet alá veteti; továbbá a fogvatartottak jegyzékeit negyedévente megküldi a törvényiszékeknek és a tisztviselőknek a Királyi Kormányzóságnak történő továbbítás végett, valamint a főügyigazgatónak. E jegyzékek hibáit a Királyi Kormányzóság orvosolhatja, mulasztás esetén pedig az ügyésztől és a tisztviselőktől tájékoztatást kér, különösen akkor, ha a törvényes üldözés és befogatás elmulasztása miatt valamely bűncselekmények elévültek.

Az eljárásjogi rész bűncselekmények és még ismeretlen elkövetők felderítéséről szóló második címe szerint a felderítés eszközei közül sem a bűncselekmények gyanújelei, sem a feljelentések nem elégségesek a bűncselekmény bizonyításához, sem a viselt hivatalból történő elmozdításhoz, hanem csupán a terhelti kivallatás megkezdéséhez és az őrizet elrendeléséhez, de ez utóbbihoz is csak a nemességet nem élvezőkkel szemben.

A bírósági eljárásról szóló ötödik cím ítéleteket tárgyaló második cikke rögzíti, hogy a halálbüntetésre irányuló vagy más súlyosabb ügyekben, ahol a vádlott személyes jelenléte a bíróság eljárásában mindig kötelező, a vádlott távollétében is ítéletet kell hozni, de nem az ügy érdemében, hanem a terhelt elfogására és bíróság elé vitelére. Ez a megoldás összhangban áll a nemesek letartóztatásának tilalma alóli kivételeknél írtakkal, így társadalmi állástól függetlenül minden elkövetőre alkalmazandó, és benne – igaz, a végzések és ítéletek formai megkülönböztetésének hiányában még ítéleti formában – a napjainkban alkalmazott elfogatóparancs előképét láthatjuk. Ugyanez a cikk és ugyancsak a nemesek letartóztatásának tilalma alóli kivételeknél írtakkal összhangban erősíti meg azt, hogy a nem jogerősen halálos vagy ahhoz legközelebb eső – vagyis a büntető anyagi jogi szabályok értelmében tízévi fogság – büntetésre ítélt nemest is kötelező befogadni a végleges döntésig, akkor is, ha biztos lakhatással és vagyonnal rendelkezik.

A végrehajtásról szóló nyolcadik cím a büntetések helyéről szólva kimondja, hogy a bíró által kiszabott büntetesként fogságot töltő személyeket el kell különíteni azoktól, akiket az ítélet előtt a biztonság érdekében őriznek, továbbá – feltehetően mindkét esetben – a férfiakat a nőktől. Ugyancsak e címben olvashatók a terheltek eltemetésére vonatkozó különböző szabályok. Eszerint a súlyosított, illetve az egyszerű halálbüntetést elszenvedők a vesztőhelyen, illetve családjuk által hantolandók el, egyaránt szertartás nélkül, és ugyanezek a szabályok vonatkoznak arra, akit halálra ítélték, de a büntetés végrehajtása előtt halt meg. Ezzel szemben attól, aki a jogerős elítélés előtt halt meg fogságban, bármilyen súlyos bűncselekménnyel vádolták is, a tisztességes temetés nem tagadható meg.

Legvégül, a felmentésekről szóló kilencedik cím egyértelművé teszi, hogy a felmentő ítélet következtében a terhelt nem csupán a kereset (vád) alól szabadul, hanem ha fogva tartották, a fogságból elbocsátandónak kell nyilvánítani.

Zárszó

A régebbi korok jogirodalmának, jogszabályainak, és a jogszabályként hatályba nem lépett kodifikációs termékeknek – különösen egy, a magyar jogtörténeti gyökerekkel és jogi kultúrával több szálon összefüggő, hazánkban mégis gyakorlatilag az ismeretlenség homályában maradt kódex-javaslatnak – a vizsgálata a tisztelgő emlékezés és szakmai ismereteink, műveltségünk növelése mellett arra is alkalmas, hogy feltegyünk bizonyos kérdéseket: Mennyit és miként változtak egyes jogintézményeink? A sokszor hangoztatott külföldi példák és jogintézmények átvétele, az idegen jogi hatások mellett milyen előképei voltak egyes ma létező jogintézményeknek a régi magyar jogban és tágabb jogi kultúrkörünkben? Milyen haladó jogi megoldások jelentkeztek már

a felvilágosodás hatásainak kezdetén? És végső soron: vajon az adott kor viszonyai között mennyire voltak korszerűek és előremutatóak egyes jogszabályi megoldások?

Az 1811. évi erdélyi büntetőkódex-javaslat befogására és az ehhez kapcsolódó óvadéokra vonatkozó szabályai ékes példáját adják annak, hogyan vegyítette a XVIII-XIX. század fordulójának büntetőjogi kodifikációja a régi jog elemeit a felvilágosodás eszméinek a büntetőeljárásban megnyilvánuló vívmányaival.

A javaslat a rendi különbségeket fenntartva a földműveseket – mivel vélelmezi a szökésük veszélyét – igen széles esetkörben, a polgárokat és szabadosokat már szűkebb körben, a nemeseket azonban csak kirívóan súlyos bűncselekményekben történő tettenérés vagy különleges eljárásjogi helyzetek esetén fenyegeti a személyi szabadság elvonásával járó kényszerintézkedéssel a jogerős ítélet előtt. Megmarad továbbá az úriszéki eljárás a fogvatartás jogára is kiterjedően. Ugyanakkor például eljárási határidők szabásával igyekszik rövidíteni a jogerős elítélés nélküli fogvatartások tartamát, deklarálja az elfogottak szükségtelen bántalmazásának és más érintettek szükségtelen háborításának tilalmát, és az ártatlanság vélelmének halovány leképezéseként biztosítja az előzetes fogvatartás során elhunyt – tehát bíró által bűnösnek még ki nem mondott – terhelt tisztességes eltemetését.

Mindezek alapján kijelenthető, hogy az 1811. évi erdélyi büntetőkódex-javaslat befogásra vonatkozó rendelkezéseinek többsége nem csak a maga korában nem számított volna elavultnak, de számos jogintézmény, eljárási forma és részletszabály lényegi elemei és mögöttes elvei szinte változatlanul visszaköszönnek mai jogi megoldásainkban is. És bár a kódex-javaslat törvényerőre nem emelkedhetett, így arra sem kapott esélyt, hogy Erdélyből indulva esetleg a királyi Magyarország jogalkotására, ítélkezési gyakorlatára vagy legalább jogirodalmára hatást gyakoroljon, mégis jó látni, hogy tágabb jogi kultúrkörünkben is megjelentek haladó büntetőjogi, büntető eljárásjogi gondolatok már a XVIII-XIX. század fordulóján, évtizedekkel az 1871. évi reformok előtt.

Felhasznált irodalom

- Balogh Elemér (2004): A magyar büntetőtörvény-tervezetek szerkezeti fejlődése. In: Tóth Károly (szerk.): Tanulmányok dr. Nagy László egyetemi tanár születésének 90. évfordulójára. Szegedi Tudományegyetem: Szeged. p. 25-39.
- Béli Gábor (2000): Magyar jogtörténet. A tradicionális jog, Dialóg Campus, Budapest-Pécs
- Béli Gábor – Kajtár István (1988): Az osztrák (-német) büntető jogszabályok hatása a magyar jogban a 18. században (a Praxis Criminalis), Janus Pannonius Tudományegyetem, Pécs
- Dósa Elek (1861): Erdélyhoni jogtudomány. Melyet az alkotmányos Erdélyhonban az 1000-dik év oltá törvényszerűen költ, s az 1849-dik évig érvényességgel birt törvények és szokások szerint. I. könyv: Erdélyhoni közjogtan, Gámán János, Kolozsvár
- Finkey Ferenc (1942): Az 1792. évi büntetőtörvényjavaslat 150. évfordulója, Debrecen sz. kir. város és a Tiszántúli református egyházkerület könyvnyomda-vállalata, Debrecen
- Hajdu Lajos (1971): Az első (1795-ös) magyar büntetőkódex-tervezet, Közigazgatási és Jogi Könyvkiadó, Budapest
- Korsósné Delacasse Krisztina (2019): A család törvényi szabályozásának alakulása a XIX. századi büntetőjogi kodifikáció előtt. A XVIII. század végének két kodifikációs kísérlete Magyarországon. Acta Universitatis Szegediensis: FORVM Acta Juridica et Politica. 9(1). p. 99-111.
- Veress Emőd (2018): Erdély jogtörténete, Sapientia–Forum Iuris, Kolozsvár